

16. Черноус Г.О. Розробк інтелектуальної агентно-орієнтованої системи підтримки прийняття рішень на підприємстві / Г.О. Черноус // Вісник Київського національного університету. Економіка. – 2014. – Вип. 160. – С. 101–109. <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2014/160-7/20>

17. Srinivasan D. Innovations in Multi-Agent Systems and Application / D. Srinivasan (Eds). – Springer, 2013. – 312 p.

Надійшла до редакції 25.12.15

Г. Черноус, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

АГЕНТНАЯ МОДЕЛЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ В ЭКОНОМИКЕ

В статье исследована проблема построения модели эффективной информационной системы управления субъектами экономики, соответствующей ведущим тенденциям современного экономического развития. Проанализирована современная программно-технологическая база для поддержки управленческих процессов в экономике; обоснована перспективность агентной многоуровневой модели интеллектуальной информационной системы проактивного управления социально-экономической системой; предложена структура соответствующей модели и проанализированы результаты ее внедрения в практику управления.

Ключевые слова: информационная система управления, агентно-ориентированный подход, модель, проактивное управление, социально-экономическая система.

G. Chornous, PhD in Economics, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

AGENT-BASED MODEL OF INTELLIGENT INFORMATION CONTROL SYSTEMS IN ECONOMICS

The paper deals with the problem of developing the effective information control system' model for economic subjects corresponding to the main trends of modern economic development (globalization, informatization, intellectualization, etc.). The basis of the system model development is proactive decision-making process as one that best matched to the current pace of information society development. Analysis of existing software and technology base for support of control processes in the economy demonstrates the need of the formation and implementation in practice hybrid intelligent information control systems, based on the integration of information analytics technology and other advanced IT. The agent multilevel model of intelligent information systems for proactive management of socio-economic system was recognized advantageous as one that provides distribution of solution generation between specialized agents, knowledge management, transitions between the processes of proactive management and the integration of different information systems, methods, modes of preparation and analysis within the same model. The structure of the model was proposed, it includes the groups of agents: data collection, monitoring, solutions generation, modelling, action, user preferences study and presentations. The analysis of the results of the model implementation in management practices demonstrates significant economic effect.

Keywords: informationcontrolsystem, agent-orientedapproach, model, proactivemanagement, socio-economicsystem.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 1 (178): 47-52

УДК 330.341.1

JEL M 21, O 31

DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/178-1/8>

Г. Ямненко, канд. экон. наук, доц.

ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Київ

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Світовий досвід економічного розвитку свідчить, що каталізатором модернізації й структурної перебудови економіки країни є інновації, які сприяють посиленню конкурентоспроможності, присутності та інноваційного розвитку підприємств, допомагають завойовувати нові й утримувати існуючі ринки. Вирішення проблем активізації інноваційної діяльності підприємств стає головною запорукою забезпечення успіху ринкових реформ. У результаті дослідження визначено конкурентні переваги, пов'язані з інноваційною діяльністю. Обґрунтовано, що утримання стійкої конкурентної позиції на ринку залежить від визначення та підтримання ключових чинників успіху. Запропоновано основні етапи забезпечення конкурентоспроможності підприємства на основі використання його інноваційних можливостей. Показано, що тільки розвиваючи існуючі та формуючи нові конкурентні переваги підприємство зможе досягти бажаного стану конкурентоспроможності у сучасних реаліях. Для забезпечення конкурентоспроможності підприємств пропонується формувати ефективну конкурентну стратегію шляхом широкого використання інноваційних рішень на основі знань. Основою конкурентних переваг слід вважати процес стимулювання інновацій.

Ключові слова: інноваційна діяльність, знання, конкурентоспроможність підприємств, конкурентні переваги.

Постановка проблеми. У сучасному ринковому середовищі, що постійно змінюється, проблема забезпечення конкурентоспроможності є надзвичайно актуальною для підприємств, що намагаються вести успішну господарську діяльність. Загострення конкуренції ставить нові вимоги до бізнес-процесів діяльності суб'єктів господарювання. Забезпечення та підтримка конкурентоспроможності підприємства є важливим фактором його успішного функціонування у довгостроковій перспективі. Сьогодні, в умовах мінливого ринкового середовища та глобалізації підприємство досягне успіху на основі імплементації певних переваг, що піднімають його на щабель вище своїх конкурентів.

Запорукою успіху сучасних підприємств є інновації як підґрунтя модернізації, фактор успішної діяльності. Саме вони сприяють формуванню та підтриманню конкурентоспроможності, а також є стимулом економічного

зростання держави. Активна інноваційна діяльність не тільки забезпечує прогресивність розвитку суспільства, а й сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємств. Інтенсифікація та глобалізація сучасних економічних процесів на основі швидкої зміни інформації та знань викликають необхідність гнучкої адаптації в функціонуванні різних суб'єктів господарювання та пошуків шляхів посилення конкурентоспроможності на ринку, що надає їм особливої актуальності.

Дослідження проблем активізації інноваційної активності підприємств обумовлено її впливом на ефективність діяльності, стабільність функціонування, відтворення виробничого потенціалу, рівень інтелектуалізації бізнес-процесів, безпосередньо впливаючи на конкурентоспроможність підприємства. Від інновацій чекають забезпечення розвитку підприємств та створення потужних стимулів ефективної праці, підвищення конкурен-

тоспроможності тощо. Тому проблеми впровадження інновацій у господарську діяльність підприємств набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення інноваційної активності та конкурентоспроможності підприємств всебічно досліджуються зарубіжними і вітчизняними вченими. Розв'язанню теоретичних та практичних проблем аналізу конкурентних стратегій, забезпечення конкурентоспроможності та формування конкурентних переваг присвячено наукові праці таких вчених, як Г.Азоев, М.Портер, У.Чан Кім, Ш.Хант, Р.Морган, Р.Фатхутдинов, Л.Антонюк, Н.Ревуцька, Г. Філюк, О.Яценко та ін. Питанням інноваційної діяльності приділяється увага таких вчених, як С.Д.Ентоні, М.Ейрінг та Л.Гібсон, Р.Моборн, Г.Чесборо, Л. Федулова, Н. Андреюк, М.Денисенко, О.Жилінська, Д. Черваньова та ін.

Проте рівень розробленості проблем інноваційної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності підприємств є недостатнім, оскільки сучасне бізнес-середовище перебуває переважно в умовах невизначеності та великих ризиків та виникає труднощі із забезпеченням конкурентоспроможності підприємств.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої у роботі мети були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: структурно-логічний, системного аналізу, синтезу, узагальнення до вивчення теоретико-методичних засад проблем управління конкурентоспроможністю підприємств, структурно-логічне моделювання для розробки схеми основних етапів забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Інформаційною базою проведеного дослідження є наукові праці визнаних у світовій науці зарубіжних і вітчизняних фахівців та періодичні видання, присвячені вивченню питань сутності, особливостей та оцінюванню конкурентоспроможності підприємств, формуванню та управління інноваційним розвитком.

Мета статті. Основною метою статті є визначення особливостей взаємозв'язку між інноваційною діяльністю та конкурентними перевагами підприємства, особливостей їх формування на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні світі зареєстровано тисячі великих компаній, але лише одиниці з них можуть підтвердити тривале та успішне існування зростанням показників ринкової вартості. У більшості випадків такі "довгожителі" завдячують саме неповторним конкурентним перевагам, що забезпечують їм високий рівень конкурентоспроможності. Підприємці завжди приділяли багато уваги певним впровадженням, що виокремлювали їх з тисячі суперників. З часом це прагнення не зникає, тож проблема забезпечення конкурентоспроможності і зараз є актуальною. У наш час підприємствам дуже важко вести ефективну господарську діяльність через велику кількість конкурентів. Привабити ж до себе споживачів можна лише за наявності суттєвих переваг над суперниками. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства шляхом створення особливих властивостей продукції чи підприємства в цілому є запорукою успіху останнього на ринку. Основним завданням спеціалістів є забезпечення успіху підприємства через створення переваг, що є складними чи навіть неможливими для копіювання конкурентами. Створення унікального іміджу чи товару створить умови для підтримання лояльності, популярності та відомості серед споживачів, посилить їх увагу до продукції та діяльності компанії. Але суттєвою проблемою є встановлення пріоритетів та вибір однієї "особливої" серед різноманіття ідей "вдосконалення" підприємства. Задля

досягнення дійсно великого успіху необхідно забезпечити себе найкращою конкурентною стратегією, що матиме успіх та гарантуватиме підприємству тривале існування та лідируючі ринкові позиції. А наступним кроком після визначення та реалізації існуючих переваг є формування системи управління конкурентоспроможністю.

Спрямованість підприємств на досягнення прибутковості та ефективності діяльності викликає необхідність забезпечення їх конкурентоспроможності, що сприятиме створенню умов для довгострокового розвитку. Поняття конкурентоспроможності підприємства складне й трактується неоднозначно.

На кожному етапі дослідження поняття "конкурентоспроможність підприємства", визначення все більше уточнювалося та деталізувалося. Кожен науковець намагався обґрунтувати своє розуміння цієї категорії. Більшість учених поняття "конкурентоспроможність підприємства" розглядають з різних позицій та об'єкта дослідження. Під конкурентоспроможністю підприємства розуміють: стабільність, що передбачає стабільне функціонування на ринку; система конкурентоспроможності його елементів; переваги над конкурентами при досягненні цілей; можливість функціонувати у ринковому середовищі за рахунок конкурентних переваг; можливість адаптуватися до ринкової конкуренції; ефективність використання потенціалу; якісне задоволення потреб споживачів тощо. Наявність різноманітних підходів до трактування сутності поняття викликала появу різних методів оцінки та управління, що зумовлює необхідність глибокого дослідження проблем забезпечення конкурентоспроможності різних об'єктів та вплив на неї окремих факторів.

На сучасному етапі світового економічного розвитку головною ознакою конкурентоспроможності стає її інноваційність, тобто здатність системи до безперервного розвитку, оновлення та змін діяльності на основі засвоєння нововведень. Інноваційність також означає використання наявного науково-технічного, інформаційного та інтелектуального потенціалу з метою подальшого розвитку, підвищення результатів діяльності та якості життя. Ставка на інновації в сучасних економічних умовах є найбільш перспективним підходом, адже, перемогу в конкурентній боротьбі отримують саме ті учасники ринку, які займають активну позицію у використанні інновацій [1, с.168-169].

Важливою характеристикою конкурентоспроможної діяльності є інноваційна активність – використання інноваційно-наукового і інтелектуального потенціалу в виробництві з метою здобуття нового продукту, що задовольняє споживчий попит у конкурентоздатних товарах і послугах. Саме від масштабності введення сучасних підходів до впровадження інноваційних технологій буде залежати подальший стабільний розвиток [2].

Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на сучасному етапі економічного розвитку має реалізуватися не лише наявністю прагнення до здобуття конкурентоспроможності, а, насамперед, використанням справді ринкових методів здобуття конкурентних переваг – активізації інноваційної активності, оптимізацією системи управління та організації виробництва тощо [7, с. 7].

В умовах динамічного навколишнього середовища, конкуренції, основою якої є знання, системні інновації й корпоративні здібності, підприємствам необхідно зосередити увагу на стратегічному управлінні через створення бізнес-моделі, орієнтованої на активну інноваційну діяльність, що сприятиме формуванню та підтримці конкурентних переваг.

Одним із понять, що з'явилося у результаті виникнення та посилення конкуренції, є поняття конкурентних переваг. Його поява зумовлена розподілом ринкових позицій і часток між різними суб'єктами та прагненням їх поліпшити свої позиції на ринку. У процесі еволюції теорії конкурентних переваг змінювалися погляди на їх джерела відповідно до існуючих умов господарювання, зокрема теорія абсолютних переваг А.Сміта базується на праці як єдиному факторі виробництва, зовнішній торгівлі на основі врахування абсолютних переваг, тобто менших витратах [3]. Д.Рікардо у теорії порівняльних переваг такими називає низькі витрати та ціну і це обумовлює розвиток спеціалізації між країнами [3]. Основоположники теорії ефективної конкуренції І.Шумпетер і Ф.Хайек вважали, що розвиток можливий лише на основі підприємництва, впровадження інновацій в основний капітал, особливе значення надавали конкуренції нововведень [3].

Якщо у XIX столітті джерелом конкурентних переваг вважали наявність факторів виробництва, то на початку XX століття основним джерелом є неухильне зниження витрат виробництва, постійне підвищення якості, гнучкість, створення та розвиток специфічних ресурсів і ключових компетенцій, а сьогодні акцент робиться на інноваціях, які створюють базу для появи нових або покращених продуктів, використання нових чи поліпшення виробничих процесів й обладнання.

Більшість учених визнають ключову роль інновацій у створенні конкурентних переваг підприємств. Зокрема, концепція "блакитного океану" зосереджує увагу на створенні інновацій цінності, що можливе шляхом створення балансу практичності, ціни і витрат інновацій [8]. Теорія ресурсних переваг розглядає здатність компанії використовувати організаційні знання, досвід і навички для формування, відтворення та захисту унікальних ресурсних джерел конкурентних переваг [9]. Згідно з концепцією С.Д.Ентоні, М.Ейрінга та Л.Гібсона "План інноваційної гри", регулярне створення успішних інноваційних продуктів можливе лише за умови знання потреб клієнтів, які поки ще не задовольняються, і вивчення пропозицій, які виявилися вдалими в минулому [12]. Концепція "відкритих інновацій" Г.Чесборо зосереджує увагу на використанні як внутрішніх, так і зовнішніх джерел інновацій, використання різноманітних ідей для виходу на ринок [13]. Теорія "конкурентних переваг взаємодії" (П.Глур, А.МакКормак та ін.) визначає джерелом конкурентних переваг інноваційний розвиток на основі співпраці [8, 11]. Досвід діяльності відомих компаній підтверджує, що основним джерелом конкурентних переваг у сучасному бізнесі є здатність управлінців інтегрувати розрізнені технологічні, управлінські, організаційні та виробничі навички, досвід і знання у корпоративні компетенції [5, с. 88].

Безперечно, будь-який розвиток формується на основі інноваційних змін, що поступово перетворилися на конкурентні переваги для кожного господарюючого суб'єкта. Передумовою інновацій є різноманітність дже-

рел наукових і технологічних знань, зміна вартості або наявності сировини та матеріалів, постійні зміни потреб та смаків споживачів, що значно полегшує досягнення конкурентних переваг. Прикладом інноваційних змін є впровадження нових інформаційних технологій, скорочення життєвих циклів товарів і послуг, розширення асортименту продукції, удосконалення систем управління, форми організації праці, методи прийняття рішень і контроль за виконанням.

Управління інноваційним розвитком підприємства має стратегічно визначати напрями інтеграції зусиль у створення нових технологій, продуктів, послуг і процесів на основі розроблення й трансформації ключових компетенцій підприємства відповідно до мінливих факторів і умов зовнішнього середовища. Інноваційний розвиток підприємства можна визначити як циклічний процес, який відображає якісну еволюцію підприємства в часі, що забезпечує йому стійку конкурентну перевагу й стратегічну гнучкість [6, с. 126-127].

До конкурентних переваг, пов'язаних з інноваційною діяльністю, можна віднести пропозицію унікального товару чи послуги, оригінальних методів їх виробництва або реалізації; пропозицію ліцензованих продуктів; спроможність змінювати характер конкуренції (з цінової на нецінову); нову концепцію продукції, послуги, процесу чи методу здійснення; зміну методів взаємодії між елементами системи з підвищенням ефективності менеджменту, логістики, організації мереж тощо [4, с. 6].

Інтеграція й системність дозволяють підприємству перетворити диференційовані напрями діяльності, різні процеси й окремих співробітників в єдину систему, коли кожна ланка працює для досягнення стратегічної мети. Тому основою формування та реалізації конкурентних переваг є збалансована внутрішня діяльність підприємства, забезпечення гнучкості управлінських дій і рішень, нейтралізація негативних чинників впливу, використання ключових факторів успіху тощо.

Сучасні умови функціонування підприємств зумовлюють необхідність дослідження конкурентоспроможності підприємства з погляду процесного підходу. Формування конкурентоспроможності підприємства в умовах невизначеності є специфічною управлінською проблемою, сутність якої полягає у встановленні пріоритетів створення конкурентних переваг (сфер генерації та впровадження різного роду інновацій, які мають сприяти підвищенню адаптаційних здібностей підприємства та будуть надійною основою для посилення конкурентних переваг і підвищення ефективності господарювання у цілому). Йдеться про створення відповідного організаційно-економічного інструментарію прийняття управлінських рішень.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємства є системою комплексних заходів, адаптованих до умов діяльності конкретного підприємства: цілей, цінностей, ресурсів, персоналу, виробництва, продукції та проблем, що постають перед господарюючими суб'єктами та базується на таких етапах (рис. 1):

Рис. 1. Основні етапи забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: розробка автора

Досягнення та забезпечення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта на ринку визначається його здатністю розвивати існуючі та формувати нові конкурентні переваги, на їх основі розробляти та реалізувати ефективну конкурентну стратегію, що дозволить досягти бажаного стану конкурентоспроможності. Основою конкурентної стратегії підприємства має стати перехід підприємства чи окремого продукту з існуючого конкурентного стану в бажаний за рахунок реалізації конкурентних переваг. Незалежно від того, яку стратегію буде обрано для подальшого функціонування підприємства, кожна з них буде спрямована на підвищення ефективності його діяльності.

Початковий етап передбачає визначення цілей та формування завдань із забезпечення конкурентоспроможності підприємства. У ринкових умовах для підвищення рівня конкурентоспроможності та досягнення поставлених цілей підприємство змушене постійно створювати нові переваги.

На етапі діагностики поточного стану конкурентоспроможності здійснюється аналіз конкурентного середовища, аналіз конкурентного стану підприємства, визначення факторів зовнішнього та внутрішнього впливу, визначення шляхів та способів підвищення конкурентоспроможності. Оцінка властивостей факторів зовнішнього середовища проводиться шляхом формування таблиці властивостей. Кожна з властивостей оцінюється у таблиці по шкалі з трьох рівнів (високий, середній, низький). Аналіз властивостей дозволяє виділити фактори, що здійснюють істотний постійний вплив на середовище функціонування підприємства, тому вимагають постійного моніторингу. Характерною ознакою орієнтації на досягнення зовнішніх конкурентних переваг є те, що результативність діяльності підприємства детермінується ринками збуту. Ринкова структура визначає поведінку підприємства і, тим самим, остаточні результати його діяльності. Акцентування уваги на забезпеченні внутрішніх конкурентних переваг засновано на тому, що запропоновані на ринку продукти є результатом ринкової поведінки, що, у свою чергу, відображає ресурси і компетенції підприємства.

Етап визначення ключових чинників успіху передбачає виконання робіт із виявлення ринкових чинників успіху, ключових компетенцій, використання інноваційних можливостей підприємства (внутрішні ідеї, власні лабораторії, рекомендації клієнтів, маркетингові дослідження) за критеріями ефективності та стійкості. Для генерації стійких конкурентних позицій, які зможуть забезпечити розвиток підприємства, до ресурсів пред'являються певні вимоги. Після ідентифікації релевантних конкурентних ресурсів варто конкретизувати передумови, що забезпечують довгостроковий результат від їхнього застосування.

Одним з найважливіших етапів проведення робіт можна назвати сукупність дій з формування конкурентних переваг за рахунок інновацій, а саме: виявлення можливих джерел конкурентних переваг, використання інноваційного потенціалу, управління знаннями, формування банку ідей та винаходів, застосування сучасних засобів обміну інформацією. Інноваційна система управління знаннями підприємства є логічно побудованою базою знань, простих у впровадженні та адаптації, з можливістю оперативного реагування, з різними рівнями доступу та мотивації співробітників.

Вплив інноваційних факторів ринкового середовища на функціонування підприємств є лише умовою саморозвитку, тоді як основні передумови організаційного розвитку полягають у впливі на процеси управління і виробництва за допомогою знань та системи професійного навчання й саморозвитку працівників. Перетворення інформації та знань у більш вагомий фактор виробництва приводить до фундаментальних змін у характері праці й капіталу. Це дозволяє збільшувати прибутковість, і відповідно ринкову вартість підприємств, яка все більше залежить від величини інтелектуального капіталу.

Якщо інновацію можна розглядати як ключ до конкурентної переваги, то знання є фундаментальним ресурсом розвитку підприємств. Нові знання у якості наукових результатів слугують базою для:

- а) створення нових продуктів, інструментів, методів;

b) надання допомоги у розв'язанні технологічних проблем;

c) створення нових фірм; підготовки кваліфікованих молодих кадрів;

d) оновлення підприємств, галузей, економіки в цілому, надання консультацій та інформації.

Формування управлінського рішення щодо розроблення стратегії конкурентної поведінки відбувається на наступному етапі, що передбачає проведення активної інноваційної діяльності шляхом створення власних та використання залучених інновацій та проведення імітаційного моделювання поведінки підприємства в умовах ризику та невизначеності.

В умовах помірної непередбачуваності майбутнього пропонується система планування конкурентоспроможності на основі "ринкових можливостей", використання якої є доцільним за умови приблизно однакової можливості настання різних стратегічних альтернатив і ґрунтується на створенні оригінальних, неповторних конкурентних переваг переважно продуктової природи.

Складнішим є планування конкурентоспроможності за системою "стратегічного маркетингу" в умовах повної невизначеності майбутнього. Висока плинність процесів розвитку підприємства в умовах майже повної непередбачуваності вимагає від підприємства випереджального пошуку та задоволення нових вимог споживачів, нових ринків, нових продуктів. Головною конкурентною перевагою, джерелом якої є активна інноваційна діяльність, за таких умов буде ставати досягнення лідируючих позицій у сфері технології виробництва (монопольний доступ до певних нематеріальних активів). Головне завдання системи планування конкурентоспроможності буде полягати, насамперед, у стратегічному маркетингу ринкових можливостей технологічних рішень.

На етапі реалізації заходів із підтримки та генерації нових конкурентних переваг здійснюється визначення пріоритетів, оптимізація організаційно-ресурсного забезпечення, вибір інструментарію здійснення заходів. На етапі оцінювання ефективності управління конкурентоспроможністю підприємства виконують аналітичні розрахунки оціночних показників зміни стану щодо досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності підприємства і його окремих підрозділів, надання рекомендацій щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Утримання стійкої конкурентної позиції на ринку залежить від визначення та підтримання ключових факторів успіху. Це потребує посиленої уваги до активізації інноваційних процесів та чинників ринкової орієнтації. Важливим у досягненні конкурентних переваг є визначення інноваційних можливостей підприємства. Інноваційні можливості фактично забезпечують формування конкурентних переваг і подальший розвиток підприємства. Оскільки конкурентна перевага формується завдяки будь-якій істотній відмінності (активи, доступ, кваліфікація персоналу, інформація, знання), яка дозволяє одній компанії краще забезпечувати потреби клієнта, ніж інші; будь-який чинник, який вносить свій вклад в існування або розширення цих відмінностей може служити джерелом конкурентної переваги.

У процесі суспільного розвитку знання все частіше перетворюються на джерело інновацій та прибутку, стають основою економічного розвитку, що змінює їх місце в структурі суспільного життя. Саме інноваційна діяльність є тим процесом, за допомогою якого нові знання та ідеї трансформуються у конкретні об'єкти економічних відносин. Втілені у нових продуктах, техніці, технологіях, організаційних формах знання виступають необхідною складовою успішної діяльності працівників. Тому створення нових знань, їх поши-

рення та втілення в конкретних продуктах виробничої діяльності сприятиме економічному розвитку суб'єкта господарювання.

Конкурентоспроможність товарів стала більш динамічною величиною, її складові елементи (якісні і кількісні) стали швидше змінюватися. Тому на підсумковому етапі в процесі оцінювання ефективності управління конкурентоспроможністю підприємства за звітний період, з нашої точки зору, необхідно використовувати групу показників, які піддаються окремому по-факторному аналізу для визначення та управління етапами створення ключових чинників успіху та конкурентних переваг.

Таким чином, накопичення та використання знань у всіх господарських процесах, освоєння інноваційних технологій та продуктів має вагомий значення для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Для досягнення високих показників діяльності у майбутньому величезну роль відіграють знання як джерело інновацій та розвитку, що базуються на основі системи управління ними, впровадження інноваційних продуктів і технологій, підвищення рівня компетентності, стимулювання творчої активності персоналу, підготовки та перепідготовки фахівців тощо.

Висновки. Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності підприємства доцільним є розробка відповідного організаційно-економічного інструментарію прийняття управлінських рішень на основі використання ключових факторів успіху та спрямованості бізнес-процесів на досягнення та утримання конкурентних переваг.

Інновацію слід розглядати як ключ до конкурентної переваги, а підприємство, якщо хоче стати лідером на ринку, має бути інноваційно орієнтованим. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства має відштовхуватися від розробки ефективної конкурентної стратегії шляхом широкого використання інноваційних рішень на основі знань.

Розвиток вітчизняних підприємств безпосередньо залежить від імплементації інноваційних технологій, продукції та рішень у кожному складову діяльності. Сучасний економічний простір висуває нові вимоги до існування підприємств, тому інноваційне управління на основі сучасних знань дозволить подолати наявні проблеми та отримати конкурентні переваги на світовому ринку.

Дискусія. Оскільки трансформація економічних процесів, інтенсифікація інформації та знань викликають зміни у всіх сферах життя суспільства (на чому наголошують праці багатьох дослідників), особливої пріоритетності та актуальності набувають процеси створення конкурентоспроможного підприємства, орієнтованого на безперервну інновацію.

Саме ефективна інноваційна діяльність дає можливість підприємству зайняти найбільш вигідне, стійке становище на ринку, отримати додаткові конкурентні переваги. Подальші наукові дослідження потребують визначення впливових факторів розвитку інноваційних можливостей підприємства розробки моделі активізації інноваційної активності підприємства.

Список використаних джерел

1. Богма О.С., Болдуева О.В. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки // Вісник Запорізького національного університету, 2010. – №3(7). – С. 166-170.
2. Городецька Л.О., Шевченко І.Г. Оцінка впливу інновацій на конкурентоспроможність підприємства // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури, 2011. – № 31. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Gorodec.pdf
3. Історія економічних учень: підручник / [Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.]; за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 2001. – 564 с.
4. Мазаракі А., Мельник Т. Інновації як джерело стратегічних конкурентних переваг // Вісник КНТЕУ, 2010. – № 2. – С. 5-17.

5. Ревуцька Н.В. Ресурсне забезпечення конкурентних переваг підприємства в сучасних умовах // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка, 2013. – № 151. – С.88-92. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2013/151-10/19>
6. Федулова Л.І. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2014. – №2. – С 122-135.
7. Філюк Г.М. Проблеми та шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – №151. – С. 5–8. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2013/151-10/1>
8. Gloor, Peter A. (2006), *Swarm Creativity: Competitive Advantage Through Collaborative Innovation Networks*. Oxford University Press.

9. Hunt, S. D., & Morgan, R. M. (1995). The Comparative Advantage Theory of Competition. *Journal of Marketing*, № 59(2), pp.1–15. <http://doi.org/10.2307/1252069>
10. Kim, W.C., Mauborgne, R. (2005), *Blue Ocean Strategy. How to Create Uncontested Market Space and Make the Competition Irrelevant*. Harvard Business School Press, Boston, Massachusetts.
11. MacCormac, A., Forbath, T., Brooks, P., Kalaher, P. (2007) *Innovation through global Collaboration: A new source of Competitive Advantage*. Harvard Business School.
12. Scott, D. A., Eyring, M. and Gibson, L. (2006), *Mapping Your Innovation Strategy*. Harvard Business Review, vol. 84(5), pp. 104-113.
13. Chesbrough, H. (2003), *Open Innovation. The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Harvard Business Press.

Надійшла до редакції 10.12.15

Г. Ямненко, канд. екон. наук, доц.

ГВУЗ "Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана", Киев, Украина

ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Мировой опыт экономического развития свидетельствует, что катализатором модернизации и структурной перестройки экономики страны являются инновации, которые способствуют усилению конкурентоспособности, доходности и инновационного развития предприятий, помогают завоевывать новые и удерживать существующие рынки. Решение проблем активизации инновационной деятельности предприятий становится главным залогом успеха рыночных реформ. Целью статьи является определение особенностей взаимосвязи между инновационной деятельностью и конкурентными преимуществами предприятия. В результате исследования определены конкурентные преимущества, связанные с инновационной деятельностью. Обосновано, что содержание устойчивой конкурентной позиции на рынке зависит от определения и поддержания ключевых факторов успеха. Предложены основные этапы обеспечения конкурентоспособности предприятия на основе использования его инновационных возможностей. Показано, что только развивая существующие и формируя новые конкурентные преимущества предприятие сможет достичь желаемого состояния конкурентоспособности в современных реалиях. Для обеспечения конкурентоспособности предприятий предлагается формировать эффективную конкурентную стратегию путем широкого использования инновационных решений на основе знаний. Основой конкурентных преимуществ следует считать процесс стимулирования инноваций.

Ключевые слова: инновационная деятельность, знания, конкурентоспособность предприятий, конкурентные преимущества.

H. Yamnenko, PhD in Economics, Associate Professor

SHEI "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Kyiv, Ukraine

INNOVATIVE ASPECTS OF THE PROVIDING COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

The world experience of economic development shows that innovations are the catalyst of modernization and restructuring of the economy, which contributed the strengthening of the competitiveness, profitability and innovative development of enterprises and help to conquer new and retain existing markets. The decision of problems of activation of innovative activity of enterprises becomes the main guarantee of providing of success of market reforms. The purpose of this article is to determine of features of intercommunication between innovative activity and competitive advantages of an enterprise. The study identified the competitive advantages related to innovative activity. It is proved that the maintenance of sustainable competition position at the market depends on determination and maintenance of key success factors. It is determined the basic stages of providing of competitiveness of an enterprise through the use of its innovative capabilities. It is shown that only through developing existing and creating new competitive advantages an enterprise will be able to attain the desired state of competitiveness in the modern realities. It has suggested forming an effective competitive strategy through extensive use of innovative decisions on the basis of knowledge for providing of competitiveness of enterprises. The basis to competitive advantages should be considered the process of stimulation innovations.

Keywords: innovative activity, knowledge, competitiveness of enterprise, competitive advantages.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 1 (178): 52-59

УДК 338.242.4,

JEL H21, Q10, H21

DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/178-1/9>

Д. Мартинович, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню впливу інструментів державної допомоги на розвиток сільського господарства в Україні. В роботі визначено основні тенденції розвитку аграрного сектору в Україні та створено економетричні моделі впливу інструментів державної допомоги на розвиток сільського господарства в Україні. Надано рекомендації щодо удосконалення використання бюджетних ресурсів для розвитку сільського господарства в Україні.

Ключові слова: сільське господарство; АПК; державна допомога; моделювання; інструменти державної допомоги.

Вступ. Важливість успішного розвитку сільського господарства в країні важко переоцінити, адже, перш за все, це продовольча безпека країни. Тому не дивно, що держави світу особливу увагу зосереджують саме державній допомозі даному сектору економіки, розвиваючи його конкурентоспроможність, експортний потенціал та підвищуючи зайнятість сільського населення.

Через політичну та економічну нестабільність, лобіювання інтересів представників агрохолдинрів, із року в рік найважливіші проблеми сільського господарства ігноруються або недофінансуються, критичні питання вирішуються короткостроковими заходами, які не мають стратегічної мети. Тому перш ніж розробляти стра-

тегії, програми розвитку видів економічної діяльності та аналізувати ефективність їх виконання, необхідно чітко усвідомити кінцеву ціль, яку Україна прагне досягти.

На думку автора, стратегія розвитку аграрного сектору економіки має полягати у створенні умов для сталого виробництва, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції при бережливому ставленні до навколишнього середовища. Якщо дотримуватися такої стратегії у галузі, можна будувати ефективний механізм для її досягнення.

Мета статті: визначити ефективність впливу інструментів державної допомоги на розвиток сільського господарства в Україні за допомогою економетричних моделей.